
Петак Я., студент

Науковий керівник: к.г.н., доц. Стецько Н.П.

**ГЕОЕКОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА РІЧКИ
СЕРЕТ В МЕЖАХ ЧОРТКІВСЬКОГО РАЙОНУ**

У даній статті описані результати проведеної нами геоecологічної оцінки басейну р. Серет в межах Чортківського району за допомогою візуальної тест-методики, охарактеризована геоecологічна ситуація річки, а також описані основні її екологічні проблемами. За результатами дослідження запропоновані заходи для призупинення руйнівних процесів для покращення її геоecологічного стану.

Актуальність дослідження геоecологічної характеристики річки Серет витікає із необхідності її охорони та збереження від надмірного антропогенного впливу. Оскільки, за останні роки, внаслідок зростання забруднення річки стоками промислових підприємств, підприємств комунального господарства та сільськогосподарськими стоками, показники якості води, та інші характеристики в ній помітно знизилися та потребують покращення.

Річка виступає екологічним коридором, що з'єднає екологічні ядра вздовж усієї області, тому вона є важливим природоохоронним об'єктом, що потребує постійного моніторингу та охорони [2].

Виклад основного матеріалу: Річка Серет – найбільша з приток Дністра в межах Тернопільської області. Вона є важливою водною системою, яка живить своїми водами території двох областей (Львівської та Тернопільської). Вона має 18 приток, що впадають в неї. Річка є особливо сприятливою для організації довготривалого відпочинку від с. Буданів до свого впадіння в Дністер [1]. Також, вздовж річки зустрічаються поодинокі пам'ятки природи та урочища, які є по своєму особливі та цікаві.

Під час дослідження виявилось, що екологічна ситуація у долині р. Серет на території м. Чорткова є кризовою. Протягом багатьох років планування господарської діяльності та розвитку м. Чорткова та Чортківського району в цілому здійснювалося нерационально – із зосередженням екологічно небезпечних

об'єктів та щільної забудови у річковій долині, зокрема – на заплавах ділянках, у безпосередній близькості до річкового русла. Шкідливий вплив на річку посилюється тим, що на багатьох ділянках річкової долини значно зменшені площі зелених насаджень, часто під впливом господарської діяльності швидко деградує або майже повністю зруйнований природний рослинний покрив. Воду р. Серет та його допливів на території Чортківського району за показниками якості можна віднести до забруднених, а на окремих його ділянках – до дуже забрудненої [3].

Через її особливу роль як рекреаційного та природоохоронного об'єкта, а також через значні екологічні проблеми, витікає необхідність її дослідження. Але основною проблемою при геоекологічній оцінці річки виступає вибір методики дослідження. Розроблено цілий ряд методик інтегральної оцінки геоекологічної ситуації річкових басейнів. Загального методу який би підлягав під повний та якісний геоекологічний аналіз не існує. Вчені по різному класифікують ці методи. Найбільш відомими серед них є методики Гофмана К. Г., Яцика А. В., Гриба Й. В., які дають змогу простежити стан басейнів річок за різними показниками в межах окремих підсистем і басейну річки в цілому [5].

Методику, яку ми вибрали для оцінки геоекологічної ситуації була запропонована Хімко Романом Васильовичем, відомим українським вченим-екологом, вона базується на визначенні екологічного стану річки на основі виконання розробленого ним тесту [4].

Суть цієї методики полягає у визначенні екологічного стану річки на основі виконання розробленого тесту, який складається з трьох блоків: 1) оцінка річки, 2) оцінка заплави, 3) оцінка змін що сталися за останні 10-15, 25-40 і більше років. У кожному блоці є певна кількість питань, завдяки яким можна отримати найбільш достовірну оцінку про стан річки. У цілому тест складається з 25 питань. Стан річки визначається за рівнями: «добрий» – (понад 270 балів), «ще добрий» – (270-200 балів), «задовільний» – (200-150 балів), «незадовільний» (150-100 балів), «вкрай важкий» (менше 100 балів).

Перед тим, як починати тестову оцінку безпосередньо на

річці, ми ознайомитись з річкою по карті, визначити ділянки, які ми будемо оцінювати. Для дослідження стану річки було обрано наступні точки: №1 с. Скородинці (неподалік від моста); №2 м. Чортків (неподалік від моста по вулиці Шевченка);

№3 с. Угринь (на початку села біля моста); №4 с. Милівці (в полі неподалік від лісу). Виділення саме цих точок відбувся відповідно до географічного розташування річки в межах Чортківського району та її фізико-географічним особливостям в межах кожної виділеної зони.

В результаті нашого дослідження ми отримали наступні результати: точка №1 – 188 бал, точка №2 – 137 балів, точка №3 – 229 балів, точка №4 – 183 бали.

Згідно критеріїв візуальної тест методики геоекологічний стан річки в точках №1, №3 та №4 оцінюється як «ще добрий», але в них активно розвиваються різноманітні деградаційні процеси і потрібно запроваджувати попереджуючі заходи щодо її збереження, зокрема дотримання умов прибережної захисної смуги, недопущення зарегулювання стоку, недопущення будівництва у заплаві різних споруд, недопущення засмічення заплави і річки. У точці №2 геоекологічний стан оцінюється як «задовільний», але він практично знаходиться на межі із «незадовільним», в порівнянні із іншими роками екологічний стан тут поступово погіршується у річці активно відбуваються негативні зміни. Основною причиною такої відмінності із іншими точками спостереження полягає в тому, що дана територія річки і її заплави піддається постійному негативному антропогенному впливу, зокрема в м. Чортків є велика кількість несанкціонованих місць скидів недостатньо-очищених або неочищених стоків, що призводить до значного погіршення якості води. Крім цього, вище по течії у с. Біла відбувається постійний водозабір з річки для потреб людей прибережних сіл та м. Чортків, через що в період межени, нижче по течії, русло річки може практично зневоднюватися, що може призвести до загибелі у ній флори та фауни. Тому, для збереження річки та покращення її геоекологічного стану необхідно застосувати термінові заходи по призупиненню руйнівних для річки і її екосистеми процесів та запровадити заходи по оздоровленню річки.

Висновки. У даній роботі ми описали результати проведеної нами геоecологічної оцінки стану річки Серет в межах Чортківського району, яка дозволила встановити, що вона перебуває в «ще доброму» та «задовільному» стані і потребує заходів для призупинення руйнівних процесів у її басейні та в її екосистемі в цілому. Особливу увагу варто приділити території у м. Чортків. Оскільки, проведене нами дослідження показало, що дана територія перебуває у задовільному стані, але провівши її геоecологічний аналіз та проаналізувавши різні наукові видання та інформацією, яку нам надали місцеві жителі, можна сказати, що ця точка, на якій проводилося спостереження, погіршується і може перейти в «незадовільний» стан.

Також, ми визначили та описали екологічні проблемами, які є в річки Серет в межах Чортківського району. Особливу увагу звернули на найбільший її забруднювач комунальне підприємство «Чортківське ВУВКГ», яке встановило рекорд по скиду недостатньо-очищених стоків в річку і є найбільшим забруднювачем в області.

В кінці запропоновані заходи, які варто провести на даній території, для призупинення руйнівних процесів в басейні річки та для покращення її екологічного стану, зокрема прибрати заплаву річки та в самому руслі, зменшити антропогенне навантаження на саму річку та її прибережні території.

Література:

1. Царик Л. П. Проблеми екології рідного краю / Л. П. Царик, М. В. Попов, М. П. Чайковський та інші. Тернопіль: Рідна друкарня. 1993. – 156 с.
2. Свинко Й. М. Нарис про природу Тернопільської області: геологічне минуле, сучасний стан / Й. М. Свинко. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. – 192 с.
3. Місцевий екологічний план дій «Вода для життя» [Електронний ресурс] – <http://greenworld.in.ua/files/docs>
4. Хімко Р.В. Малі річки – дослідження, охорона, відновлення : Монографія / Р.В. Хімко, О.І. Мережко, Р.В. Бабко. Київ: Інститут екології, 2003. 380 с.
5. Яцик А.В. Водогосподарська екологія: у 4 т., 7 кн. / А.В. Яцик. – К. : Генеза, 2004. – Т. 4, кн. 6 – 7.